

Puuetega inimeste toimetulek ja vajadused*

Märt Masso, Katrin Pedastsaar

Sotsiaalministeerium viis 2005–2006. aastal läbi „Puuetega inimeste toimetuleku ja vajaduste uuringu“. Uuringu eesmärgiks oli kaardistada puuetega inimeste peamised toimetulekuprobleemid ning hinnata toetuste ja teenuste kättesaadavust, sobivust, kvaliteeti ning piisavust.

Uuringutulemustest järeldub, et puuetega inimesed kogevad puude tõttu olulisi takistusi erinevates eluvaldkondades. Ühiskond peab tervikuna tegutsema puuetega inimeste suurema kaasamise nimel, neile ühiskonnas osalemiseks võrdsete võimaluste loomisel. Võimaluste tekkimine eeldab ka puuetega inimeste endi hoiakute muutumist – aktiivsem eluhoiak, enda võimaluste nägemine ning enda soovide kehtestamine aitab samuti kaasa suuremale kaasatusele. Sotsiaalpoliitika väljakutseks on parandada puuetega inimestele suunatud meetmete kättesaadavust ning kvaliteeti.

Sissejuhatus

Eesti riigi sotsiaalpoliitikas, sealhulgas tööpoliitikas, käsitletakse puuetega inimesi kui anatoomilise, füsioloogilise või psüühilise struktuuri või funktsiooni kaotuse või kõrvalekaldega inimesi, kes vajavad kõrvalabi, juhendamist või järelevalvet (Puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seadus). Sellisest määratlusest nähtub, et puue võib samaaegselt olla nii terviseprobleem kui ka sotsiaalne probleem. Puue kui terviseprobleem väljendub sageli selles, et puuetega inimestel on halvem tervis

ja füüsiline ja/või vaimne suutlikkus, millest tulenevalt jõuavad nad vähem või ei saa kõike teha, võrrelduna puudeta inimestega. Lähenedes puudele kui sotsiaalsele probleemile tõdetakse aga, et puudega inimene saab aktiivselt ühiskonnas osaleda siis, kui sotsiaalsed suhted ühiskonnas, neis peegelduvad hoiakud ja suhtumised ning inimeste kujundatud füüsiline keskkond arvestavad kõigi ühiskonnaliikmetega ja nende võimalike erivajadustega (vt ka Barnes 2003).

* Käesolev toimetis on „Puuetega inimeste toimetuleku ja vajaduste uuringu“ lühikokkuvõte. Uuringu lõppraport asub Sotsiaalministeeriumi veebilehel aadressil www.sm.ee => väljaanded.

Puuetega inimesed moodustavad elanikkonnast 8,4%.

Puuetega inimeste ühiskonda kaasamiseks ei tule tegeleda vaid tervise parandamisega ja keha funktsionaalsete võimete suurendamisega. Meie ühiskonnas tuleb senisest oluliselt enam algatada sotsiaalseid muutusi puuetega inimestele võrdsete võimaluste loomiseks, ning see on väljakutse tervele ühiskonnale. Nii peaksid kõik inimesed, organisatsioonid ja institutsioonid märkama puuetega inimesi enda seas ning arvestama nendega/nende vajadustega oma tegevuses.

Eesmärgiga saada parem teadmine ja tunnetus puuetega inimeste toimetulekust ning sotsiaalsest kaasatusest viis Sotsiaalministeerium 2005-2006. aastal läbi „Puuetega inimeste toimetuleku ja vajaduste uuringu“.

Uuringu eesmärgiks oli kaardistada puuetega inimeste peamised toimetulekuprobleemid, hinnata probleemide vähendamiseks mõeldud abi, sealhulgas toetuste-teenuste kättesaadavust ja sobivust ning analüüsida täiendavat abivajadust.

Uuringu sihtrühma kuulusid 16-74-aastased puuetega inimesed (inimesed, kellele on arstliku ekspertiisi komisjoni poolt määratud puude raskusaste ja kes saavad puuetega inimeste sotsiaaltoetusi). Küsitlusuuringusse kaasamiseks küsiti Sotsiaalkindlustusameti pensionikindlustuse registrist juhuvalikuga võetud 3657-lt 16-74-aastaselt puudega inimeselt nõusolekut uuringus osaleda. Küsitlustöö viis läbi Turu-uuringute AS, kes küsitles 967 inimest üle kogu Eesti.

Käesolevas toimetises antakse uuritud teemadest lühiülevaade, keskendudes puuetega inimeste majanduslikule toimetulekule, osalemisele töö- ja hariduselusel, kaasatusele ühiskonnaelus ning abivajadusele.

1. Puuetega inimesed Eestis

Sotsiaalkindlustusameti pensioniregistri andmetel elas 2006. aasta 1. jaanuari seisuga Eestis kokku 113 009 inimest, kellele on määratud

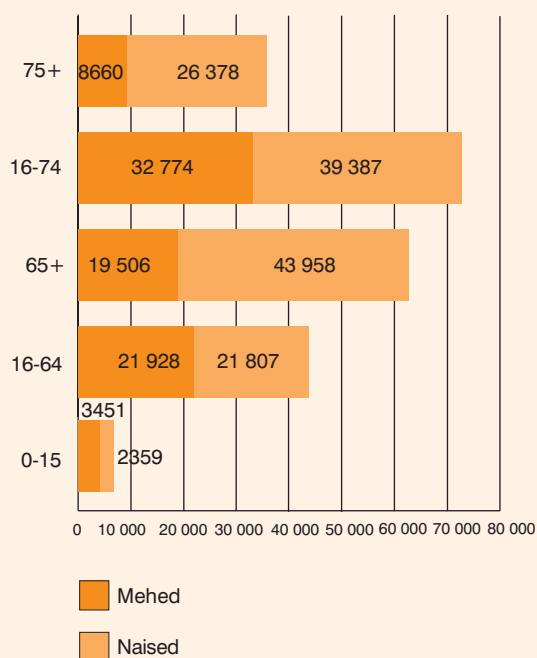
puude raskusaste. 16-74-aastaseid ehk antud uuringu sihtrühma kuuluvaid inimesi oli nende hulgas ligi 72 200. Puuetega inimeste vanuselise ja soolise jaotuse iseloomustab täpsemalt joonis 1.

Puuetega inimeste seas on palju eakaid – 65-aastased ja vanemad moodustavad üle poole, (56%) ning üle 75-aastased peaaegu kolmandiku (31%) kõigist puuetega inimestest.

Rahvastikust moodustavad puuetega inimesed keskmiselt 8,4%, kuid vanusegrupiti erinevad osatähtsused märgatavalt. Kui vanuserühmas 0-15 on puuetega inimesi keskmiselt 2,6% ja tööealiste (16-64) hulgas 4,9%, siis 65-aastaste ja vanemate seas on vastav näitaja 28,2% ning 75-aastaste ja vanemate seas koguni 37,7%.

Siin peegeldub tõsiasi, et vanuse kasvades sagedasemad ja kumuleeruvad inimestel erinevad terviseprobleemid ja vähenevad funktsionaalsed võimed, mille tulemusena vajatakse rohkem kõrvalabi ja juhendamist ning satutakse puuetega inimestele suunatud sotsiaalpoliitika sihtrühma.

Joonis 1. Puuetega inimesed soo ja vanuse lõikes

Allikas: Sotsiaalkindlustusamet, pensionikindlustuse register (2006. aasta 1. jaanuari seisuga)

Puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse alusel on puudel erinevad raskusastmed sõltuvalt sellest, kui palju inimene vajab kõrvalabi. Inimese puue on:

- sügav, kui inimene vajab ööpäevaringselt pidevat kõrvalabi, juhendamist või järelevalvet;
- raske, kui inimene vajab igal ööpäeval kõrvalabi, juhendamist või järelevalvet;
- keskmine, kui inimene vajab regulaarset kõrvalabi või juhendamist väljaspool oma elamiskohta vähemalt korra nädalas.

Võrreldes puuetega inimesi puude raskusastmeti (joonis 2) ilmneb, et tööealiste (16-64-aastased) ja laste hulgas on proportsioonid üsna sarnased – veidi üle pooltele on määratud raske, veidi üle kolmandikule keskmine ja kümnendikule sügav puue. Vanemaaliste hulgas on mõnevõrra suurem raske ja sügava puudega inimeste osatähtsus.

Puudega inimese erivajadus sõltub suuresti tema puude liigist. Sotsiaalkindlustusameti andmetel on 42% puuetega inimeste peamiseks puude liigiks liikumispuue, 32% muu

üldhaigestumus/pikaajaline terviseprobleem ning 18% psüühikahäire. Nägemispuudega inimesi on veidi üle 4%, kuulmis- ning keele- ja kõnepuudega inimesi on kokku 3% ringis. Liikumispuudega ning pikaajalise terviseprobleemiga inimeste osakaal kasvab märgatavalt vanemates vanusgruppides.

Puuetega inimeste toimetuleku ja vajaduste uuringu andmetel on 16-74-aastastel puuetega inimestel puude tekkimisel olulisemateks põhjusteks üldhaigestumised, terviseprobleemid (69%) ja tööõnnetused, tööga seotud õnnetused ning kutsehaigused (18%). Kaasasündinud puue on ligi 10%, õnnetuse või kuritegevuse tagajärjel tekkinud puue 7% puuetega inimestest. Seega on paljudel juhtudel puude tekkimine ennetava tegevusega välditav (nt rahvatervise edendamine ja tööõnnetuste, tööga seotud terviseprobleemide ning muude õnnetuste ennetamine).

2. Majanduslik toimetulek

Järgnevalt iseloomustatakse uuringutulemustest lähtuvalt puuetega inimeste sissetulekuid ning kulutusi, vaadeldakse, kuidas on sissetulek sõltuv puuetega inimeste sotsiaalsest seisundist, ning kuidas puuetega inimesed hindavad oma majanduslikku toimetulekut.

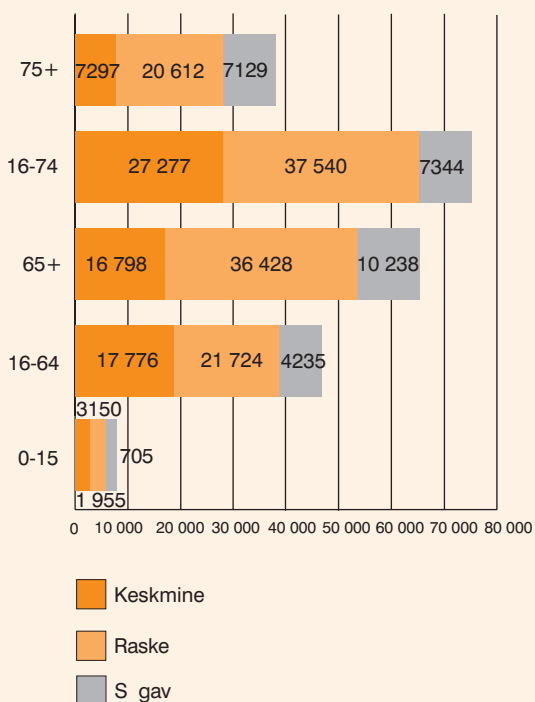
2.1. Sotsiaalne seisund

Sotsiaalne seisund iseloomustab seda, millega inimesed peamiselt tegelevad ning kellena ennast ise identifitseerivad. Sotsiaalne seisund peegeldab paljuski tööelus osalemist või mitte-osalemist. 16-74-aastastest puuetega inimestest on valdav osa mitteaktiivsed – 49% on mittetöötavad vanaduspensionärid, 41% mittetöötavad töövõimetuspensionärid. Siit ilmneb, et tööealistest puuetega inimestest on suurem osa mittetöötavad töövõimetuspensionärid ning pensioniealistest on suurem osa vanaduspensionärid.

Inimese enda sotsiaalse seisundi kõrval on tema sotsiaalse toimetuleku iseloomustamiseks

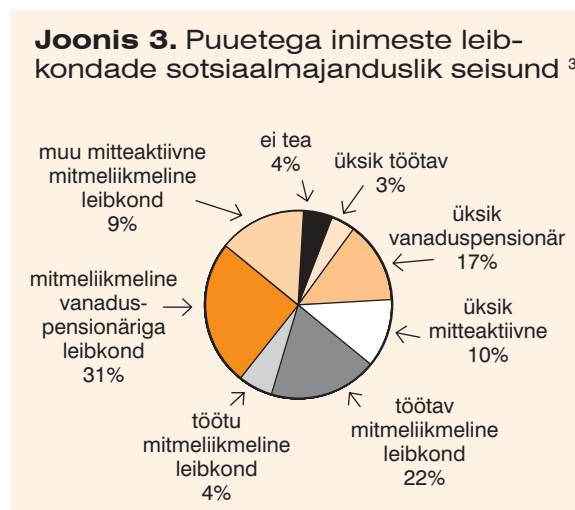
Puuetega inimesed on sotsiaalselt seisundilt valdavalt mitteaktiivsed.

Joonis 2. Puuetega inimesed puude raskusastme ja vanuse lõikes

Allikas: Sotsiaalkindlustusamet, pensionikindlustuse register (2006. aasta 1. jaanuari seisuga)

samavõrra oluline vaadata tema leibkonna² sotsiaalmajanduslikku seisundit, st iseloomustada seda, millega tegelevad inimesed, kellega puudega inimene koos elab (joonis 3).

Puuetega inimeste endi ning nende leibkondade sotsiaalmajanduslikku seisundit iseloomustades on näha, et inimeste ja leibkondade side tööeluga on vähene, ning sellest tulenevalt on sissetulekute allikaks pigem riiklikud toetused ja hüvitised.

2.2. Sissetulekud

16-74-aastaste puudega liikmeka leibkondade keskmiseks sissetulekuks ühe leibkonnaliikme kohta oli puuetega inimeste uuringu andmete põhjal 2657 krooni, mis moodustas Eesti keskmisest vastavast näitajast umbes 76% (võrdlusandmete allikas: Leibkonna eelarve uuring 2005).

Võrreldes töötavate ja mittetöötavate puuetega inimeste isiklikke sissetulekuid võib näha, et

töötamine suurendab märgatavalt inimeste sissetulekut ja parandab seeläbi majanduslikku toimetulekut. Töötavate puuetega inimeste keskmine sissetulek ulatus uuringu andmetel keskmiselt 4209 kroonini kuus, mittetöötavate puuetega inimeste keskmine kuusissetulek oli 2528 krooni.

Tuleb tõdeda, et keskmine kuusissetulek on pensionealiste puuetega inimeste puhul suurem kui tööealiste puhul⁴. Pensionealiste puuetega inimeste keskmine kuusissetulek on 2844 krooni, tööealistel 2484 krooni. Siin on sageli põhjuseks see, et puuetega inimeste seas on palju neid, kes on puude omandanud vanemas eas ehk puude tekkimisele on eelnenud pikk tööstaaž ning seetõttu saavad nad märgatavalt suuremat vanaduspensiona kui mittetöötanud või vähese staažiga inimesed. Kuid taas peegeldub siin ka tööealiste puuetega inimeste madal tööhõive.

Puuetega inimeste sissetuleku moodustavad suuremas osas vanaduspension, töövõimetuspension, puuetega inimeste sotsiaaltoetused. Teisest tegevusest saadav sissetulek moodustab vaid ligi kümnendiku keskmisest puudega inimese sissetulekust.

2.3. Lisakulutused

Sissetulekute kõrval on majandusliku toimetulemise teiseks pooleks kulutused. Puuetega inimeste majanduslikku toimetulekut mõjutavad puudest tulenevad lisakulutused, st kulutused, mida puuetega inimestel tuleb teha puudest tulenevate erivajaduste katmiseks, toimetulekuvõime suurendamiseks.

Puudega liikmeka leibkondade sissetulekud on veerandi võrra madalamad elanikkonna keskmisest.

² Leibkonna moodustavad uuringu definitsiooni kohaselt inimesed, kes elavad koos, st jagavad ühte elamisepinda ning kellel on ühised rahalised ja toiduressid.

³ Üksik töötav – üksi elav inimene, kes käib tööl.

Üksik vanaduspensionär – üksi elav inimene, kes on vanaduspensionär.

Üksik mitteaktiivne – üksi elav inimene, kes ei käi tööl, ei otsi tööd ega ole vanaduspensionär (peamiselt töövõimetuspensionärid).

Töötav mitmeliikmeline leibkond – mitmeliikmeline leibkond, kus vähemalt üks täiskasvanud liige töötab.

Töötav mitmeliikmeline leibkond – mitmeliikmeline leibkond, kus puuduvad töötavad liikmed ning vähemalt üks on töötav.

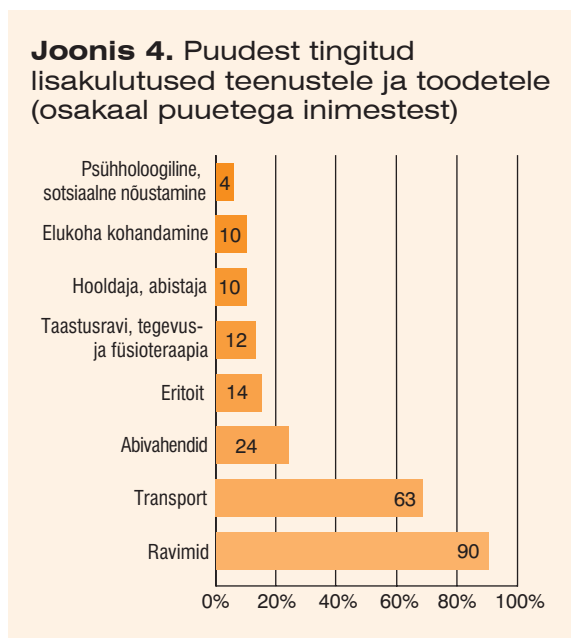
Mitmeliikmeline vanaduspensionäri leibkond – mitmeliikmeline leibkond, kus puuduvad töötavad ja töötud liikmed ning vähemalt üks liige on vanaduspensionär.

Muu mitmeliikmeline mitteaktiivne leibkond – mitmeliikmeline leibkond, kus pole töötavaid, töötuid ega vanaduspensionäri liikmeid (sh töövõimetuspensionäri leibkonnad).

⁴ Antud juhul on tööealiste inimestena määratletud naised, kes on sündinud pärast 1946. aastat ning mehed, kes on sündinud pärast 1942. aastat.

Uuringutulemused näitavad, et 16-74-aastastest puuetega inimestest teeb oma puudest tulenevast erivajadusest tingitult lisakulutusi 96%. Keskmiseks lisakulutuse suuruseks kuus hinnati 930 krooni. Kõigi lisavajaduste katmiseks vajalike kulutuste suurus on aga hinnanguliselt sellest kaks korda suurem.

Ülevaate sellest, kui suur osa puuetega inimestest teeb lisakulutusi erinevatele teenustele ja toodetele, annab joonis 4.

Lisakulutustest kõige sagedasemad on kulutused ravimitele, transpordile ja abivahenditele. Ülejäänud kulutuseliigid on sageli seotud mõnevõrra spetsiifilisema erivajadusega ja nii on ka neid kulutusi tegevate puuetega inimeste osakaal väiksem. Pensioniealistel on võrreldes tööelistega sagedamini kulutused ravimitele, tööelistel aga sagedamini kulutused transpordile. Sügava puudega inimesed teevad kergema puudega inimestest sagedamini lisakulutusi abivahenditele, sügava ja raske puudega inimesed aga elu-ruumi kohandamisele.

2.4. Majanduslik toimetulek

Puuetega inimeste sissetulekute ning lisakulutuste teema kokkuvõtteks vaadeldakse puuetega inimeste hinnanguid enda ja leibkonna toimetulekule.

Puuetega inimestest 10% leiab, et neil ei ole majandusliku toimetulekuga probleeme. 57% hinnangul on neil toimetulemisega mõningaid probleeme ning ligi kolmandiku, so 33% hinnangul on neil toimetulemisega suuri probleeme.

Suuremad majandusliku toimetulemise probleemid on tööelistel puuetega inimestel – 40% tööelistest ning 26% pensioniealistest leidis, et neil on toimetulemisega suured probleemid. Samas, võrdselt ligikaudu 10% tööelistest ja 10% pensioniealistest hindas, et neil ei ole toimetulemisega probleeme.

Ka üksi elavad inimesed hindasid sagedamini, et neil on toimetulemisega probleeme. 40% üksi elavatest ning 30% kellegagi koos elavatest puuetega inimestest leidis, et neil on toimetulemisega suured probleemid.

Kokkuvõtvalt ilmneb, et puuetega inimeste kehvem majanduslik toimetulek on tingitud (sageli paratamatust) sõltuvusest riigi toetustest ning hüvitistest ning suurtest lisakulutustest.

3. Tööelus osalemine

Tänapäeva ühiskonda on sageli nimetatud tööühiskonnaks ning suurt osa inimese minapildist peegeldab ja kujundab töö, mida ta teeb. Töö annab inimestele sissetuleku ning tööelus osalemine pakub eneseteostust, võimalust luua ja elada loovat elu. Kuna aga tööelu on valdavalt organiseeritud „tööjõuliste” inimeste poolt ja jaoks, on puuetega inimeste osalemisel tööturul mitmeid takistusi.

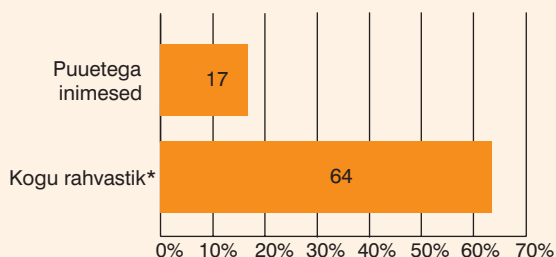
Uuringu järgi on ligi kahe kolmandiku 16-74-aastaste puuetega inimeste tööelu olnud mõjutatud puudest. Ligi 60% on puude tõttu töötanud vähem soovitud ning ligi 5% ei ole üldse tööelus osalenud.

Kogurahvastiku ning puuetega inimeste tööelus osalemist iseloomustab joonis 5.

Keskmiseks igakuiseks puudega seotud lisakulutuste suuruseks on 930 krooni, hinnangulised vajadused on sellest 2 korda kõrgemad.

16-64-aastastest puuetega inimestest töötab 17%.

Joonis 5. 16-64- aastaste puuetega inimeste tööhõivemäär

* Statistikaamet, Eesti tööjõu-uuring 2005, 15-64-aastased

Nähtub, et puuetega inimesed osalevad tööelus kogurahvastikust ligi neli korda harvemini. Tööelus osalevate puuetega inimeste töö sisu on puuetega inimeste uuringu põhjal valimi disainist tulenevalt raske iseloomustada, kuid uuringus osalenute vastustest kumas läbi tendents, et puuetega inimesed teevad pigem lihtsaid ja töötavad täisajaga töökohal.

Uuringust selgub, et mittetöötavate puuetega inimeste valmisolek tööle minna on madal. 16-64-aastastest mittetöötavatest puuetega inimestest soovis tööle minna vaid 33%, kõhkleval seisukohal oli 9%. Tööle minna soovivatest 16-64-aastastest puuetega inimestest on aktiivselt tööd otsinud vaid kolmandik. Seega, tööelus osalemise suurim väljakutse seisneb selles, et puuetega inimesed ei näe ennast töötavate inimestena. Samamoodi ei näe puuetega inimeste arvates neid töötavate ka tööandjad – 91% tööle minna soovijatest on pigem seisukohal, et neil on puude tõttu raske neile sobivat tööd leida. 78% arvab, et tööandjad eelistavad tema puudega inimesi mitte tööle võtta.

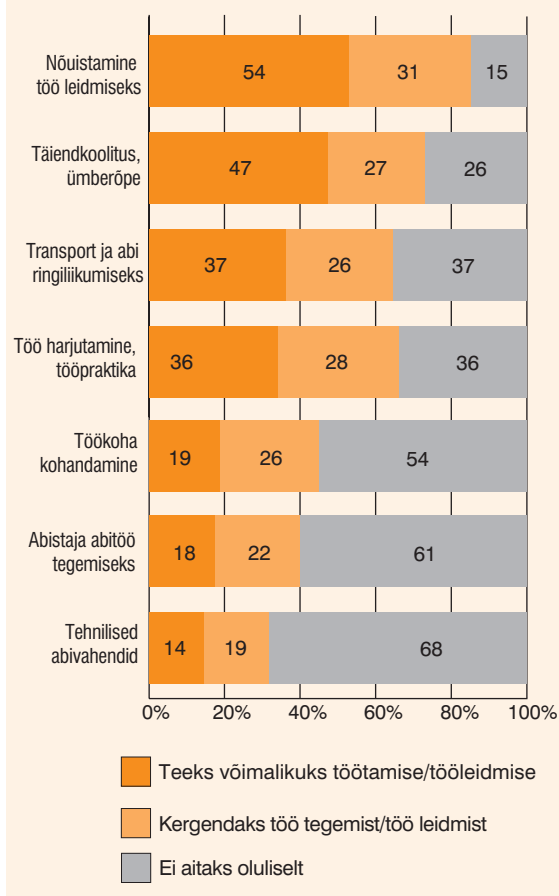
Puuetega inimesi motiveerib tööle minema nii pürgimus majanduslikule heaolule kui ka eneseteostusele – nii leiab vastavalt 88% ja 80% puuetega inimestest.

Tööelus osaleda soovivad puuetega inimesed sooviksid pigem osaajatööd – ligi 60% eelistaks sellist töövormi. Samas on osaajatöö Eestis vähelevinud ebatüüpiline töövorm. Eesti tööjõu-uuringu andmetel töötas 2005. aastal kõigist 16-64-aastastest töötajatest osaajatööl vaid 7,2%, kõigist tööle soovijatest

soovis pigem osaajatööd 5,8%. Nõnda peaksid tööandjad (ka riigi toel) otsima võimalusi sellise tööajakorraldusega töökohade leviku suurendamiseks, et kaasata puuetega inimesi tööellu.

Lisaks hoiakute ja suhtumise muutumisele ning sobiva töökorraldusega töökohadele vajavad puuetega inimesed veel soosivat, erivajadusega ja varasemate kogemustega arvestavat lähenemist (joonis 6).

Joonis 6. Tööleidmiseks ja töötamiseks vajatav abi

Uuringuandmetest ilmneb, et puuetega inimesed vajaksid töötamiseks eelkõige abi, mis arendaks nende inimkapitali – see hõlmab koolitust, praktikat, nõustamist. Samuti oodatakse, et puuetega inimestele loodaks võimalused liikuda nii kodu ja töö vahel kui töökohal ning arendataks tööga toimetulemist võimaldavat töökeskkonda.

Kokkuvõtvalt – puuetega inimesed küll töötavad harva, kuid mittetöötavatel puuetega inimestel on teatud valmisolek tööle minna.

Soov ja lootus tööd leida on madal.

Siiski tuleks puuetega inimesi senisest enam nõustada selles osas, et ka nemad võiksid endale sobival töökohal sobivat tööd tehes vaheldusrikkamat elu elada ning oma toimetulekuprobleeme lahendada. Oluline on ka teavitustöö tööandjate hulgas sellest, et töötajaid võib enda ettevõttesse otsida ka puuetega inimeste seast. Tööle minna soovivate puuetega inimeste valmisoleku realiseerimiseks tuleks aga luua neile sobiva tööajakorraldusega ning töökeskkonnaga töökoht ning võimalusi arendada töötamiseks vajalikke oskusi ja teadmisi. Lahendamist vajavad ka kõrvalabi ja transpordiga seotud probleemid.

4. Hariduselus osalemine

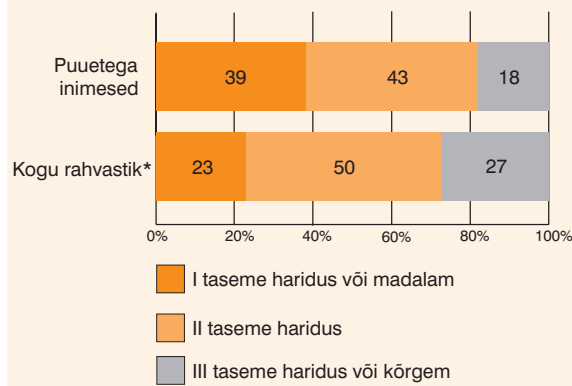
Uute teadmiste ja oskuste omandamine ning nende kasutamine igapäevaelus on meie ühiskonnas üheks olulisemaks sotsiaalse kaasatuse näitajaks. Võimetele vastava hariduse kättesaadavuse tagamine on oluline võtmetegur puudega inimese paremal kaasamisel ühiskonnaellu (sh tööellu) ning talle võimalikult iseseisva elu tagamisel.

Uuringuandmetel on ligi viiendik 16-74-aastastest puuetega inimestest puudest tulenevalt õppinud vähem kui nad soovinuks.

Joonisel 7 on võrreldud puuetega inimeste haridustaset kogurahvastiku haridustasemega. Jooniselt nähtub, et puuetega inimeste haridustase on madalam võrrelduna kogurahvastikuga – puuetega inimeste seas on sagedamini põhihariduse või sellest madalama haridusega inimesi, vähem keskeri- või kõrgharidusega inimesi.

Kuna puude tekkimine on tõenäolisem hilisemas elueas, siis ei näita hinnangud haridus-

Joonis 7. 16-74-aastaste puuetega inimeste kõrgeim lõpetatud haridustase⁵

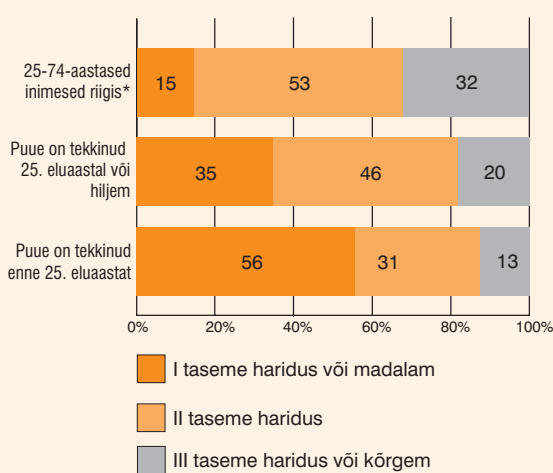

* Statistikaamet, Eesti tööjõu-uuring 2005, 15-74-aastased

elus osalemise takistustele ja kõrgem lõpetatud haridustase veel kogu hariduselus osalemise võimaluste pilti.

Joonisel 8 võrreldakse 25-aastaste ja vanemate puuetega inimeste seas nende inimeste haridustaset, kelle puue tekkis lapsepõlves või enne 25. eluaastat, nende inimeste haridustasemega, kelle puue tekkis hilisema elu käigus. Jooniselt nähtub, et suure osa puuetega ini-

Joonis 8. Kõrgeim lõpetatud haridustase puude tekkimise eea lõikes (25-74-aastased)

* Statistikaamet, Eesti tööjõu-uuring 2005

Puuetega inimeste haridustase on elanikkonna keskmisest madalam.

⁵ Haridustasemete jaotus ISCED klassifikaatori järgi:

Esimese taseme haridus või madalam – alghariduseta, algharidusega, põhiharidusega.

Teise taseme haridus – kutseharidus pärast põhiharidust, üldkeskharidus, kutseharidus koos üldkeskharidusega, kutseharidus pärast üldkeskharidust, keskeriharidus pärast põhiharidust.

Kolmanda taseme haridus – keskeriharidus pärast üldkeskharidust, kõrgharidus, magistri- ja doktorikraad.

Puuetega noored osalevad tasemeõppes 2 korda harvemini kui vastavaealised keskmiselt.

meste jaoks on puue olnud takistuseks uute teadmiste ja oskuste omandamisel ning mida noorem on inimene, seda sagedamini on ta seda kogunud.

Järgnevalt vaadeldakse puuetega noorte osalemist õpitegevustes. Tasemeõppes osaleb 16-34-aastastest puuetega inimestest 19%, kuni 16-24-aastaste seas on tasemeõppes õppijaid 34%. Kõigist 15-34-aastastest inimestest õppis Eesti tööjõu-uuringu andmeil 2005. aastal 40% ja 15-24-aastastest 67%. Seega tuleb tõdeda, et puuetega noorte osalemine tasemeõppes on pea kaks korda väiksem kui kõigi vastavas vanuserühmas elanike osalemine.

Lisaks tasemeõppele saavad inimesed uusi teadmisi ja oskusi omandada ka täiendkoolitustel, so kursustel, seminaridel, koolitustel, konverentsidel jne. Sellisel viisil toimuvatest harivatest tegevustest võttis viimase aasta jooksul osa 8% 16-74-aastastest puuetega inimestest. Ka siin on nooremate puuetega inimeste seas osalusmäär suurem – 16-34-aastastest osales koolitustel, seminaridel, kursustel 21%.

Kokkuvõtvalt ilmneb, et puue mõjutab oluliselt inimese võimalusi haridust omandada.

Hariduselus osalemise probleemide üldistamine on taas uuringu valimi disaini tõttu

keeruline, küll on aga vastanute hinnangute alusel alust arvata, et tasemeõppes osalemiseks on vaja kujundada õppekava ja õppekorraldust individuaalse erivajadusega arvestatavaks, ületada puudega inimeste ja teiste inimeste, sh kaasõpilaste ja õpetajate, suhtumise ja suhtlemise vajakajäämisi, ning luua võimalusi liikuda nii haridusasutusse kui ka haridusasutuses.

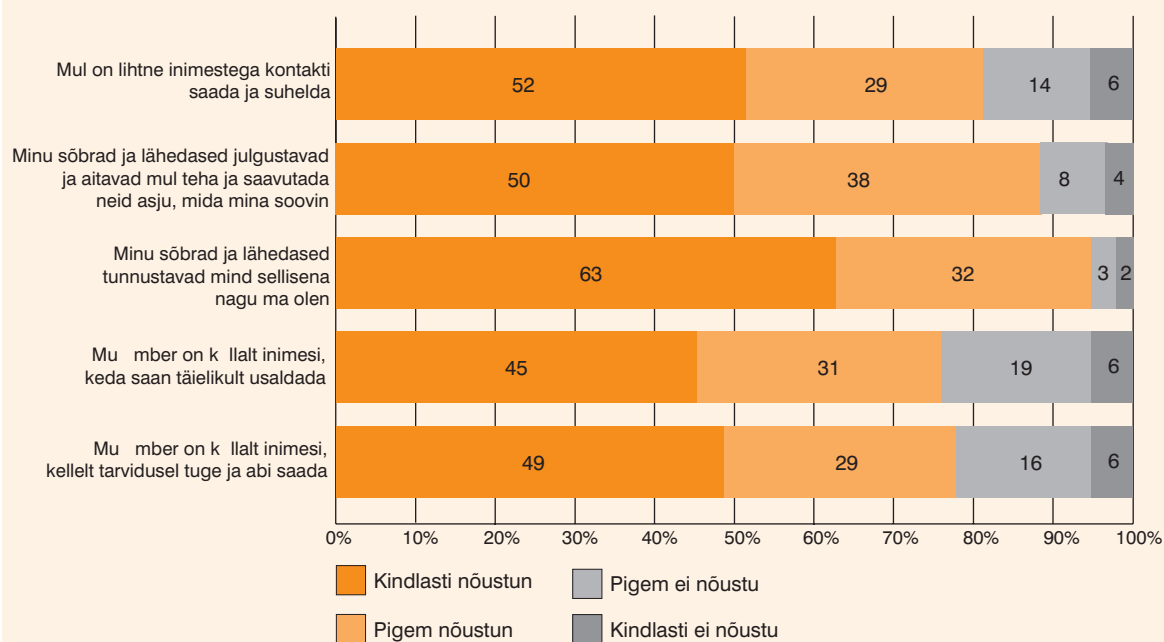
5. Osalemine ühiskonnaelus

Inimese eluolu kujundavad ja määratlevad tema sotsiaalsed suhted. Ilma toimiva sotsiaalse suhtlusvõrgustikuta ei ole aktiivset sotsiaalset tegevust ega inimeste kaasatust. Ilmekad ja olulised on siin nii lähisuhtevõrgustikud, osalemine sotsiaalseid suhteid loovates tegevustes kui ka laiem osalemine ühiskonnaelus tervikuna.

Vastajate hinnangute alusel on võimalik isoleerimustada sotsiaalsete suhete ning suhtevõrgustike toimimist ning headust (joonis 9).

Joonisel 9 esitatud andmetest nähtub, et valdav osa puuetega inimestest hindas oma sotsiaalsete suhete võrgustikku piisavalt heaks,

Joonis 9. Puuetega inimeste hinnangud sotsiaalsetele suhetele

et tunda ennast kaasatuna, tunnustatuna ning toetatuna.

Vaadates puuetega inimeste sotsiaalseid võrgustikke laiemalt ja keskendudes inimeste osalemisele ühiskonnaelus läbi organisatsioonide selgub, et ligi kümnendik puuetega inimestest kuulub mõnda puuetega inimeste organisatsiooni, ning samuti ligi kümnendik mõnda teise ühiskondlikku organisatsiooni. Kokku on mõnda organisatsiooni kuulujaid puuetega inimeste seas 19%. Võrreldes seda näitajat kogurahvastiku osalemisega (Eesti sotsiaaluuringu 2004. aasta andmete põhjal) selgub, et puuetega inimesed osalevad ühiskondlikes organisatsioonides oluliselt harvemini – 36% eestimaalastest osaleb mõnes ühiskondlikus organisatsioonis liikmena.

Sotsiaalsete suhete võrgustikke ning inimese võimalust ja valmisolekut ühiskonnas osaleda peegeldab ka see, millisena ta maailma ja ennast maailmas tajub. Kujutlused, mis ühest küljest peegeldavad olukorda ja teisest küljest loovad olukorda, suunavad ka inimeste tegelikku käitumist (joonis 10).

Hinnangutes kumab läbi pigem pessimistlik alatoon, et ühiskond ei kaasa puuetega inimesi piisavalt ning ka puuetega inimeste endi valmisolek osaleda on madal. Ligi 2/3 vastanuist arvavad, et puuetega inimestel pole Eesti ühiskonnas võimalik elada normaalset ja täisväärtuslikku elu ning et nende elu pole huvitav ega vaheldusrikas.

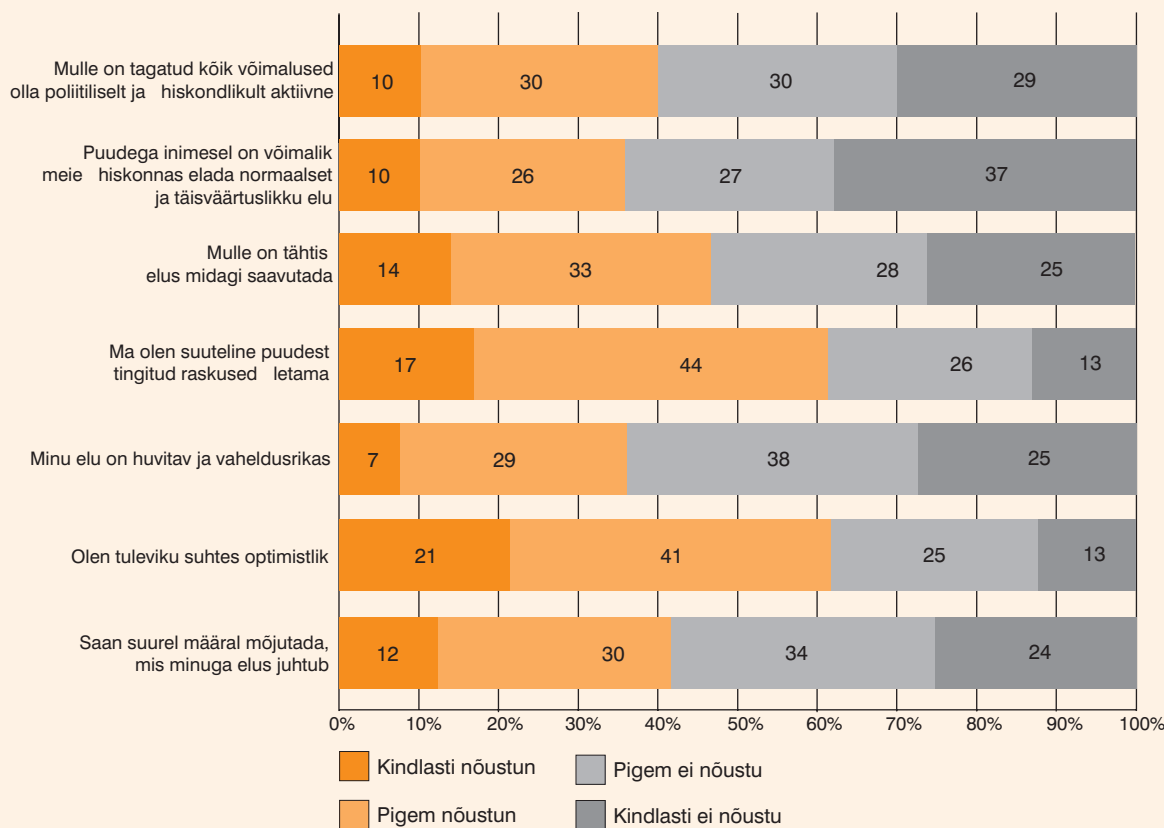
Ligi poolte puuetega inimeste jaoks on siiski oluline midagi elus saavutada (oluliselt kõrgem on see näitaja nooremate inimeste hulgas – 77% 16-39-aastaste jaoks on oluline midagi saavutada). Hinnangutest nähtub ka optimism tuleviku suhtes ja usk endasse, et ollakse võimelised puudest tingitud raskused ületama.

2/3 puuetega inimestest leiab, et neil ei ole Eesti ühiskonnas võimalik elada normaalset ja täisväärtuslikku elu.

6. Abivajadus

Uuringu üheks eesmärgiks oli saada puuetega inimestelt hinnanguid neile osutatava abi ja meetmete kättesaadavuse ja kvaliteedi kohta.

Joonis 10. Puuetega inimeste hinnangud ühiskonnas osalemisele

Järgnevalt käsitletakse rehabilitatsiooniteenust, tehnilisi abivahendeid, eluruumide kohandamist ning abistaja abi kui olulisemaid võimalusi parandada puuetega inimeste toimetulemist ja suurendada ühiskonnaelus osalemist.

googi vms) teenuste komplektina rehabilitatsiooniplaani alusel.

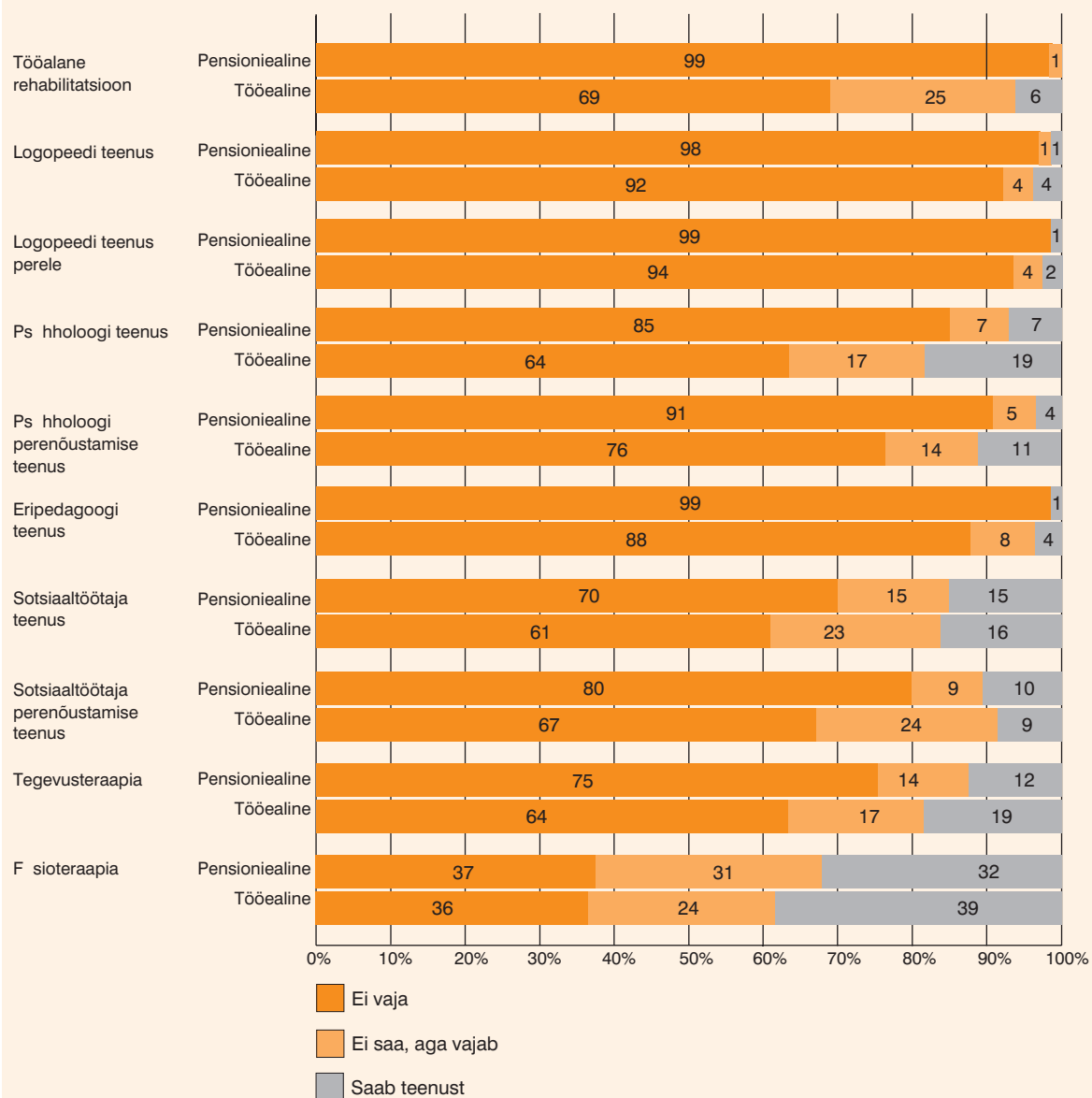
Uuringust selgus, et 85% puuetega inimestest vajaks enda sõnul rehabilitatsiooniteenuseid. Vastavat teenust saanud oli aga vaid 47%.

6.1. Rehabilitatsiooniteenus

Riikliku rehabilitatsiooniteenuse eesmärk on toetada puudega inimese võimalusi, motivatsiooni ja hoiakuid iseseisva toimetulekuvõime suurendamiseks, sh soodustada töötamist või tööle asumist. Enamasti osutatakse rehabilitatsiooniteenust erinevate spetsialistide (psühholoogi, sotsiaaltöötaja, eripeda-

73% rehabilitatsiooniteenuseid kasutanud puuetega inimestest leidis, et neile osutatud teenused on parandanud nende seisundit ja võimet iseseisvalt toime tulla. Siiski nägi 4/5 kasutajaist rehabilitatsiooniteenuste osas probleeme. Eelkõige on need seotud saada-vate teenuste mahuga (53% saavad teenuseid vähem kui vaja ning 50% harvem kui vaja). Riiklike vahendite senise piiratuse ning

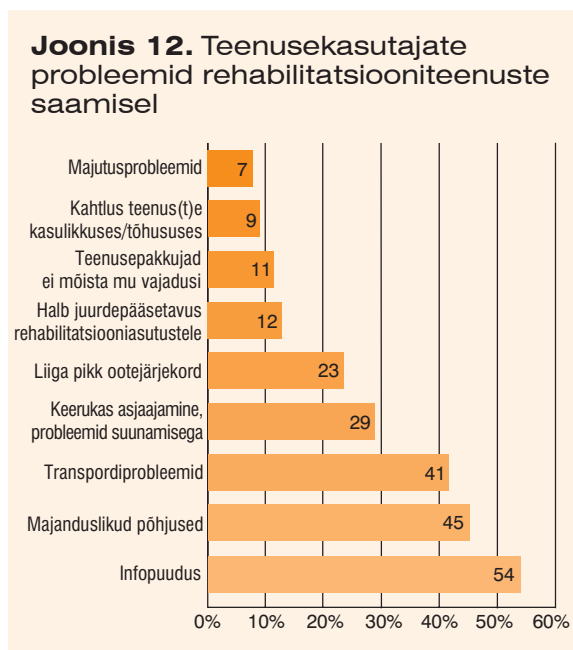
Joonis 11. Rehabilitatsiooniteenuste kasutamine ja vajadus teenuseliikide ning ea lõikes

õigustatud isikute väga laia ringi tõttu olid sellised tulemused etteennustatavad.

28% teenusekasutajaist leiab, et teenused ei vasta tema tegelikele vajadustele ning kümnendik hindab teenuste kvaliteeti madalaks. Analüüsidest tunnetatud vajaduse ning hetkel saadavate teenuste mahtu erinevate teenuste lõikes ilmnes, et puuetega inimesed vajavad tunduvalt rohkem füsioteraapia teenust (joonis 11). 31% pensioniealistest ning 24% tööealistest vajaks enda sõnul füsioteraapia teenust, aga ei saa seda. Teine teenuseliik, mille puhul ilmnesid suuremad vahed saadava ja vajaliku vahel, oli sotsiaaltöötaja teenus ja seda eriti maapiirkonnas elavate inimeste puhul.

Rehabilitatsiooniteenuste osutamise korralduses on vajakajäämisi, millest tulenevalt kõik, kellele teenus mõeldud ja kes seda vajavad, teenust siiski ei saa. Olulisemateks probleemideks peetakse infopuudust, majanduslikke põhjuseid ning transpordiprobleeme. Ligi kolmandik teenusevajajatest peab liiga keeruliseks asjaajamist teenuse saamiseks (joonis 12).

Kokkuvõtvalt – tunnetatud vajadus rehabilitatsiooniteenuste järele puuetega inimeste seas on väga suur, eriti tuntakse puudust füsioteraapia teenusest. Samas on teenuste osutamise praeguses korralduses nii teenuse taotlemise kee-

rukuse kui kindlasti ka rahastamise vähesuse tõttu palju probleeme.

6.2. Tehnilised abivahendid

Tehnilised abivahendid on tooted, instrumendid või tehnilised süsteemid, mille abil on võimalik parandada või säilitada puudega inimesel võimalikult kõrge füüsiline ja sotsiaalne iseseisvus ja tegutsemisvõime (nt ratastool, kuulmisabivahendid, proteesid jms). Tehniliste abivahendite kasutamine võimaldab ühelt poolt ületada teatud funktsionaalseid piiranguid, sageli aga ka vähendada keskkonnast tingitud takistusi.

Uringuandmed näitavad, et tehnilisi abivahendeid kasutavad ligikaudu pooled 16-74-aastastest puuetega inimestest. Abivahendite vajajaid on mõnevõrra rohkem (56% puuetega inimestest), kuid erinevatel põhjustel pole kümnendik neist abivahendit siiski saanud või ei kasuta.

Kuna puuetega inimeste seas on enim liikumispuudega isikuid ja eakaid, siis kasutatakse valdavalt liikumisabivahendeid (72% abivahendite kasutajatest). Ligi veerand abivahendite kasutajaist kasutab nägemisabivahendeid ning 17% proteese ja ortoose.

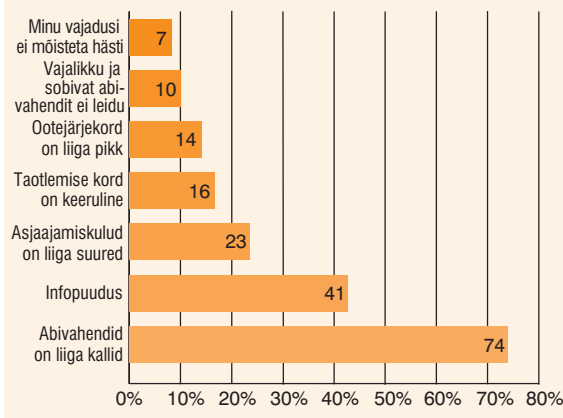
Kuigi üldine rahulolu on üsna kõrge, tunnetab abivahenditega seotud probleeme 38% kasutajaist. Oodatakse, et abivahendid oleksid täiuslikumad, vastupidavamad ja lihtsamini kasutatavad. Kvaliteediprobleemide kõrval on oluline ka see fakt, et üle poolte (55%) igapäevaelus abivahendit kasutavatest puuetega inimestest vajaks enda sõnul täiendavaid abivahendeid, kuid mingil põhjusel neid saadud ei ole.

Üheks põhjuseks võib olla inimeste jaoks probleemne abivahendite saamise korraldus – murekohti nägi siin 37% puuetega inimestest. Olulisemad probleemid on toodud joonisel 13.

Kuigi riigieelarvest kompenseeritakse puuetega inimestele osa abivahendi ostu- või laenutushinnast, on puuetega inimeste jaoks

Tehnilisi abivahendeid kasutavad pooled 16-74-aastastest puuetega inimestest.

Joonis 13. Probleemid tehniliste abivahendite saamisel (osakaal abivahendite saamisel probleeme tunnetanud inimestest)

siiski põhiliseks mureks abivahendite hind ja asjaajamisega seotud suured kulud. Samuti tuntakse puudust informatsioonist ning peetakse keeruliseks abivahendi taotlemise korda.

6.3. Eluruumi kohandamine

Puuetega inimeste toimetulekut mõjutab otseselt füüsiline keskkond, milles nad viibivad. Füüsiline keskkond, mis sobib puudeta inimesele, ei pruugi sobida puudega inimesele ning halvemal juhul võib tekitada tõsiseid probleeme iseseisval toimetulekul. Selle olukorra vältimiseks on siiski mitmeid võimalusi – üheks oluliselt abinõuks on eluruumi kohandamine. Eluruumi kohandamine on eluruumi selline muutmine, mis vähendab elukeskkonnast tulenevaid takistusi puudega inimese iseseisval toimetulekul (nt liikumistakistuste kõrvaldamine, kohandatud mööbli kasutamine vms).

Uuringutulemused näitavad, et eluruumi kohandamist vajaks enda sõnul 35% puuetega inimestest. Neist omakorda vaid 14%-l on eluruum täielikult kohandatud ning 2/3 väitel pole üldse mingeid kohandusi tehtud.

Kodukohandamise katmata vajadus on mõneti suurem pensioniealiste seas. 70% pensioniealistest ning 47% tööelistest eluruumi kohandamist vajavatest puuetega inimestest tõdes, et nende kodu ja eluruumid ei ole kohandatud.

Olulisemateks igapäevaste tegevustega toimetulekut raskendavateks probleemideks elu-

ruumis on takistused liikumisel, mida tõid välja 39% puuetega inimestest. Teisi, mõneti spetsiifilisemaid probleeme, toodi välja harvem, täpsemalt 10%. Näiteks võib siin tuua sobimatu mööbli ja tööpinnad, sobimatud lingid ja lülitid, allergeenid elukeskkonnas, müra, niiskuse, valgustuse, temperatuuri. Kuna suur osa puuetega inimestest on liikumispuudega, siis vajaksid suurimat kohandamist elukeskkonnas trepid, ukseavad, lävepakud, mis takistavad puuetega inimeste turvalist iseseisvat liikumist ja igapäevaste tegevuste tegemist.

Kui arvestada, et valdavalt on eluruumi kohandamist vajavatel inimestel see probleem täielikult lahendamata, võib väita, et sõltumata kohandamise vajalikust mahust, on see siiski puuetega inimestele endile majanduslikult ülejõukäiv väljaminek.

6.4. Abistamine igapäevaelus

Kuigi abivahendid ning füüsilise keskkonna kohandamine vähendavad oluliselt puuetega inimeste ees seisvaid raskusi, on sageli rohkemgi vaja kaasinimese abi, et igapäevaste tegevustega toime tulla ja ühiskonnas aktiivselt osaleda.

Uuringuandmetest selgus, et puuetega inimeste seas on vaid 15% neid, kes saavad igapäevaelutoimetustes hakkama ilma kõrvalise abita. 78% vastanuist vajavad ja saavad abi, ning 7% on selliseid, kes enda sõnul vajaksid abi, kuid seda ei saa. Eriti oluline on see probleem üksielavate puuetega inimeste seas – nende hulgas on abivajajaid, kuid mittesaajaid 15%.

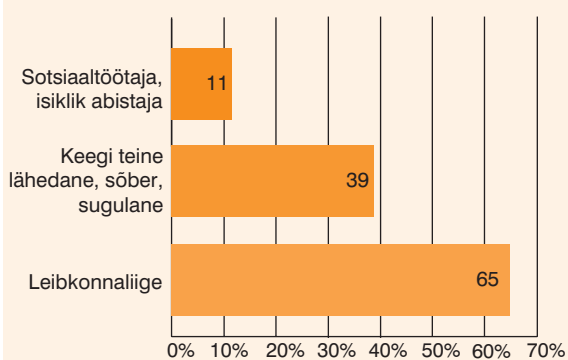
Joonis 14 annab ülevaate sellest, kes puuetega inimesi abistavad. Joonisel nähtub, et põhiline abi- ja hoolduskoormus langeb pereliikmetele, veidi vähem ka teistele lähedastele, sõpradele, sugulastele. Sotsiaalteenuse raames aidatakse ligi kümnendikku puuetega inimestest (sh 22% üksielavaist ja 5% mitmekesi elavaist).

Puuetega inimese abistamine igapäevases elus võtab abistajalt, kelleks sageli on pereliige, oluliselt aega, millest tulenevalt võib olla keerukam ka tema osalemine tööelus. Uuringus küsiti puuetega inimeste enda hinnangut, kas

Puuetega inimestest vajaks eluruumi kohandamist 35%, neist 2/3-l on vajalikud kohandused tegemata.

Puuetega inimesi abistavad igapäevaelutoimetustes peamiselt pereliikmed.

Joonis 14. Puuetega inimeste kõrvalised abistajad, osakaal abi kasutajatest

tema lähedasest abistaja on loobunud tööl käimisest, et teda aidata. Ligikaudu 7% leidis, et see võib olla põhjuseks, miks tema abistaja tööl ei käi. Oluliselt suurem on see 16-39-aastaste seas, kus 19% hindas, et lähedane inimene, kes teda abistab, on pidanud seetõttu tööelust loobuma. Pereliikme mittetöötamine halvendab suure tõenäosusega märgatavalt pere majanduslikku olukorda ning halvendab ka pereliikme kaasatust ühiskonda. Analüüsid abisaajate hinnanguid osutatud abile, tuleb tõdeda, et valdavalt ollakse abiga rahul. Suurem osa (82%) abi saavatest inimestest leiab, et nad saavad just sellist abi, mida neil vaja on. Üksi elavad puuetega inimesed tõdesid sagedamini (24%), et nad ei saa sellist abi, mida nad tegelikult toimetulemiseks vajavad.

Kõrge on ka nende inimeste osakaal, kes enda hinnangul saavad abi siis, kui neil seda vaja on. Tarviduse tekkides saab abi 79% puuetega inimestest. Taas on siinkohal rohkem probleeme üksielavatel puuetega inimestel, kellest 28% väitis, et nad ei saa abi siis, kui neil seda vaja oleks.

Kõrvalise abi sobivust iseloomustab see, kuivõrd abivajaja soove arvestatakse. 13% vastajate arvates ei võeta arvesse abivajaja nägemust, milleks ja kuidas aidata. Mõnevõrra rahulolematud olid tööealised, kellest 85% leidis, et nende soovidega arvestatakse, samas kui pensioniealistest leidis sama 92%.

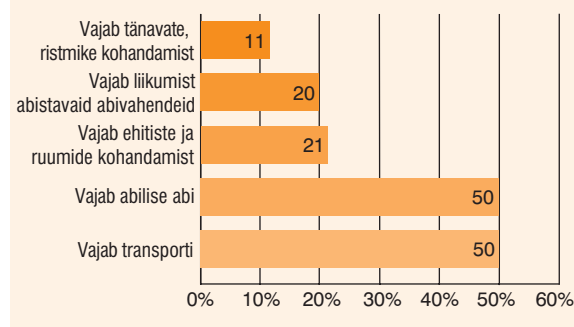
Kokkuvõtvalt – kõrvalise abi vajaduse osas on eriti haavatavad üksielavad (sageli eakad)

puuetega inimesed, kuid ka pereliikmetega kooselavad inimesed tunnetavad, et abi jääb väheseks ning et pereliikmetelgi lasub tihti liigne koormus.

6.5. Liikumine väljaspool kodu

Hoolimata puude liigist, võib puuetega inimestele valmistada väljaspool kodu liikumine raskusi seetõttu, et sotsiaalne ja füüsiline keskkond ei arvesta nende erivajadustega. Uuringust selgus, et 56% puuetega inimestest vajab enda sõnul abi väljaspool kodu liikumisel ning endale vajalikesse asutustesse jõudmisel. Peamised probleemid ja vajadused on toodud joonisel 15.

Joonis 15. Abivajadus olulistesse asutustesse ligipääsul (osakaal avalikes kohtades liikumisel abi vajavatest puuetega inimestest)

Joonisel 15 esitatud andmetest nähtub, et peamiselt tuntakse puudust transpordist ning abilise abist, viiendik vastanuist peab vajalikuks ehitiste ja ruumide kohandamist. Kümnele tekib probleeme tänavate ja ristmikute kohandamatus.

Valdav osa puuetega inimestest (95%) kasutab väljaspool kodu liikumiseks mingit transpordivahendit. Kõige sagedamini kasutavad puuetega inimesed ühistransporti (70%), tähtsusele teine sõiduvahend on aga inimesele endale või lähedasele kuuluv sõiduk. Vaid väike osa, 4% puuetega transpordikasutajatest kasutab, liikumiseks spetsiaalselt puuetega inimestele mõeldud ja kohandatud transporditeenust. Samas ei saa seda arvu võtta kui väga väikest, sest ka tavaline ühiskondlik transport peaks arvestama ja olema kohandatud puuetega inimeste erivajadustega.

Suurimat puudust tuntakse transpordist ning abilise abist.

Teenuste osutamisel ei arvestata piisavalt puuetega inimestega ja nende abivajadusega.

Niisiis tekitab koduvälises keskkonnas liikumine puuetega inimestele probleeme ühelt poolt kõrvalise abi ja sobiva transpordi puudumise või nende liigse kalliduse tõttu. Teisalt ei ole hoolimata positiivsetest arengutest selles valdkonnas viimastel aastatel kaugeltki lahendatud keskkonna kohandamise probleem. Puuetega inimesed ei saa takistusteta liikuda tänavatel, siseneda ühistransporti ning ühiskondlikesse asutustesse.

41% puuetega inimestest leiab, et puue takistab neil minna toetust või teenust pakkuvasse asutusse või saada muul viisil nende asutustega kontakti. Seega, oluline osa puuetega inimestest tunnetab, et erivajadustega inimestele abi osutavad asutused ja inimesed ise ei arvesta piisavalt nende erivajadustega.

Andmetest selgub, et problemaatiliseks hinnatakse informatsiooni kättesaadavust toetuste ja teenuste kohta, mõistetavust ja info hulka. 66% puuetega inimestest ei ole enda hinnangul saanud piisavalt informatsiooni võimalike toetuste ja teenuste kohta, mis neid igapäevaelus toimetulemisel aidata võiks.

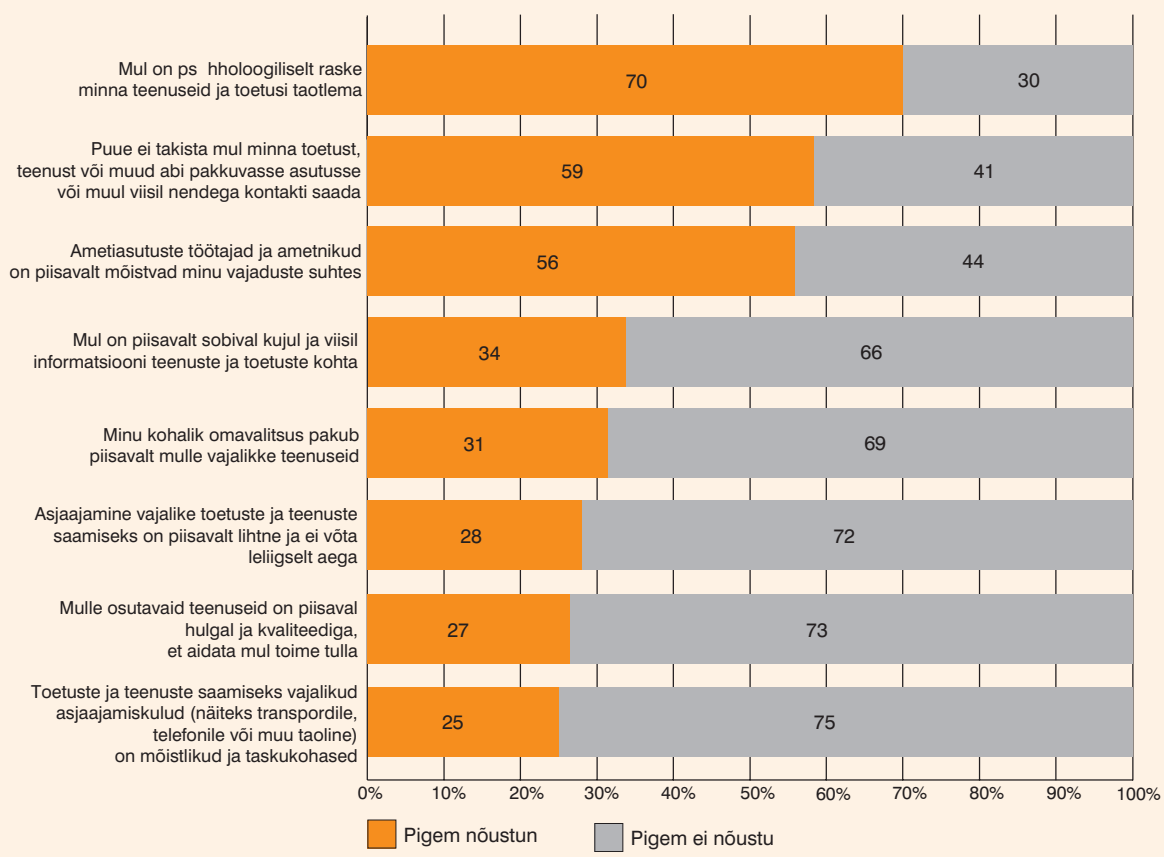
Vaid kolmandik puuetega inimestest leidis, et neil on oma kohaliku omavalitsuse kaudu võimalik saada piisavalt neid teenuseid, mida nad vajavad. Eriti suureks probleemiks osutus see maal ja väiksemates linnades elavate puuetega inimeste jaoks.

Toetuste ja teenuste saamine eeldab kas puuetega inimestelt endalt või lähedaselt/hooldajalt asjaajamist. Uuringust ilmses, et kolmvee-

7. Hinnangud toetuste ja teenuste osutamise korraldusele

Avaliku sektori poolt puuetega inimestele pakutavate meetmete kättesaadavust ja kvaliteeti iseloomustavad nende sihtrühma kuuluvate inimeste arvamused ja tähelepanekud. Joonis 16 annab ülevaate sellest, kuidas puuetega inimesed hindasid tervikuna toetuste ja teenuste sobivust nende erivajadusega ning toetuste ja teenuste kättesaadavust.

Joonis 16. Hinnangud teenustele ja nende osutamise korraldusele

rand puuetega inimestest hindab asjaajamist liiga keerukaks ja aegavõtvaks ning see väljendab ootust asjaajamise lihtsustamiseks.

Uuringuandmetest nähtub ka, et kõige sagedamini hindavad 16-74-aastased puuetega inimesed, et neil on psühholoogiliselt raske minna neile vajalikke toetusi ja teenuseid taotlema. Üsna kõnekas on fakt, et vaid veidi üle pooled puuetega inimestest leiavad, et

ametiasutuste töötajad suhtuvad nende vajadustesse mõistvalt.

Kokkuvõtvalt ilmneb, et toetuste ja teenuste pakkumine ei arvesta alati puuetega inimeste erivajadusega, ning vajalike teenuste kättesaadavust ja kvaliteeti tuleb parandada. Samuti on oluline tagada vajaliku informatsiooni jõudmine puudega inimeseni talle sobival kujul.

Kokkuvõte

Uuringutulemuste põhjal võib väita, et puuetega inimesed kogevad puude tõttu erinevaid takistusi iga päev ja igas eluvaldkonnas, alustades füüsilistest barjääridest kuni ühiskonnas levinud eelarvamusteni. Samuti piiravad puuetega inimeste osalemist ühiskonnaelus nende endi eelarvamusel ja hoiakud.

Puuetega inimeste majanduslik toimetulek on raskendatud, sest tööelus osalejaid on nende hulgas väga vähe. Teine aspekt, mis majanduslikku toimetulekut raskendab, on puudest tingitud lisakulutused.

Puuetega inimesed ei näe ennast valdavalt tööelus osalejana ega usu, et tööandjad sooviks neid tööle võtta – seetõttu nad ka aktiivselt tööd ei otsi. Uuringutulemuste põhjal võib väita, et puuetega inimeste aktiivsemaks kaasamiseks tööturule on vajalik tõsta nende osalemise motivatsiooni, pakkuda võimalust osajätööks, oskuste ja teadmiste arendamiseks, kohandada keskkonda ning parandada transpordi- ja kõrvalabiteenuse kättesaadavust. Samuti oleks vajalik tõsta tööandjate motiveeritust puuetega inimeste töölevõtmisel ning tõhusalt aidata neil töökohti puuetega inimestele sobivaiks kohandada.

Oma osa puuetega inimeste väheses ühiskonda kaasatuses, sh tööelus osalemises mängib ka madalam haridustase, eriti kaasasündinud või lapseas omandatud puudega inimeste hulgas. Takistuste kõrvaldamine hariduse omandamisel (kõrvalabi, õppekorralduse ja keskkonna kohandamine, sh individuaalsete õppekavade võimaldamine) ning

koolist tööle suundumisel aitaks jõudsalt kaasa puuetega inimeste võimalikult iseseisva toimetuleku tagamisele.

Koduvälises keskkonnas liikumine tekitab paljudele puuetega inimestele probleeme kõrvalise abi ja sobiva transpordi puudumise ning ehitiste, rajatiste kohandamatuse tõttu.

Puuetega inimestele suunatud teenuste arendamisel tuleb senisest enam arvestada puuetega inimeste vajadustega, suurendada ja ühtlustada abi kättesaadavust ning kvaliteeti. Väga oluline on kohalike omavalitsuste tegevus. Sotsiaaltöötajate informeeritus oma piirkonnas elavate puuetega inimeste probleemidest ning omavalitsuste võimalused ja motiveeritus osutada näiteks transpordi-, kodu-, tugiisiku või isikliku abistaja teenust, on puuetega inimeste ja nende perede elukvaliteedi parandamise seisukohalt väga tähtis.

Kõigi uuringus käsitletud teenustega seotult tuli esile informatsiooniprobleem. Puuetega inimestele tuleb tagada parem informeeritus neile suunatud teenustest ja toetustest ning lihtsustada nende saamise korraldust. Puudega inimene võiks saada eelkõige kohalikest omavalitsusest tuge ja teavet olemasolevate teenuste ja nende osutamise korralduse kohta.

Nii ühiskonnal tervikuna kui ka riigil on käia pikk tee, et võimaldada puuetega inimestele heaolu ning tagada nende võrdne kaasatus ühiskonda läbi igakülgse kaasava sotsiaalse ja füüsilise keskkonna loomise.

Kirjandus

Barnes, C., Mercer, G. (2003). *Disability*. Cambridge, Malden, MA: Blackwell Publishers.

Eesti Statistikaamet (2004). Eesti sotsiaaluuringu andmed.

Eesti Statistikaamet (2005). Eesti tööjõu-uuringu andmed.

Eesti Statistikaamet (2005). Leibkonna eelarve uuringu andmed.

Masso, M., Pedastsaar, K. (2006). *Puuetega inimeste toimetuleku ja vajaduste uuring. Uuringu-
raport*. Tallinn: EV Sotsiaalministeerium (www.sm.ee => väljaanded => valdkondade uurin-
gud => sotsiaalvaldkonna uuringud).

Puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seadus (<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=924204>).

Täname kõiki uuringus osalenuid ja uuringu valmimisele kaasa aidanud inimesi, samuti Eesti Puuetega Inimeste Koda kasulike nõuannete eest uuringu läbiviimisel, ning PhD Riina Kiike Tartu Ülikoolist toimetise retsenseerimise eest.

Varem ilmunud toimetised

8/2006 Vaesus ja selle mõõtmine.
Vaesuse suundumused Eestis. – Poliitikaanalüüs.

7/2006 Tööturu riskirühmad:
vanglast vabanenud töötud. – Teemaleht.

6/2006 Tööturu riskirühmad:
vanemaealised töötud. – Teemaleht.

5/2006 Tööturu riskirühmad:
noored töötud. – Teemaleht.

4/2006 Tööturu riskirühmad:
puudega töötud. – Teemaleht.

3/2006 Tööturu riskirühmad:
mitte-eestlased. – Teemaleht.

2/2006 Tööturu riskirühmad:
pikaajaliselt töötud. – Teemaleht.

1/2006 Sooline ebavõrdsus:
hoiakud ja olukord Eestis. – Poliitikaanalüüs.

Fakte uuringust

- Puuetega inimesed moodustavad rahvastikust 8,4%.
- Puuetega inimesed on sotsiaalselt seisundilt valdavalt mitteaktiivsed. Vaid veerand puuetega inimestest elab leibkonnas, kus on vähemalt üks töötav liige.
- Puudega liikmega leibkondade sissetulekud on veerandi võrra madalamad elanikkonna keskmisest.
- Keskmiseks igakuiseks lisakulutuste suuruseks on 930 krooni, hinnangulised vajadused on sellest 2 korda kõrgemad.
- 16-64-aastastest puuetega inimestest töötab 17%. Soov ja lootus tööd leida on madal.
- Puuetega inimeste haridustase on elanikkonna keskmisest madalam. Puuetega noored osalevad tasemeõppes 2 korda harvemini kui vastavas eas elanikkond keskmiselt.
- 2/3 puuetega inimestest leiab, et neil ei ole võimalik meie ühiskonnas elada normaalset ja täisväärtuslikku elu.
- 86% rehabilitatsiooniteenuse vajajatest näeb probleeme juurdepääsus rehabilitatsiooniteenustele.
- Tehnilisi abivahendeid kasutavad pooled 16-74-aastastest puuetega inimestest, üle poole neist vajaks täiendavaid abivahendeid.
- Puuetega inimestest vajaks eluruumi kohandamist 35%, neist 2/3 on vajallikud kohandused tegemata.
- 85% puuetega inimestest vajavad kaasinimeste abi igapäevaelutoimetustes. Puuetega inimesi abistavad igapäevaelutoimetustes peamiselt pereliikmed.
- Teenuste osutamisel ei arvestata piisavalt puuetega inimestega ja nende vajadustega.

Poliitikaanalüüs on sotsiaalministeeriumi eelretsenseeritav toimetiste sari, mille eesmärgiks on esitada ülevaateid sotsiaal-, töö- ja tervise poliitikaga seonduvatest analüüsides ning seeläbi aidata kaasa teadmispõhise poliitika kujundamisele.